

חוזרים משדה הקרב. "כולם בשגרה, ואנחנו עוד במלחמה" (למצולמים אין קשר לכתבה)
תצלום ארכיון: מיכאל קרמר

99

הַפְּסֻקָה
לְחִיבָה

אני לא ישן, מקבל כדורים, צועק על כולם. אפילו לשבת בבית קפה אני לא מסוגל. ההמולה, כל האנשים, מחזירים אותי לבית ההוא, המלא בחיילים, שפתאום זיהו אותנו והתחילו לירות. עצבתי את החברה שלי. אני לא מסוגל להגיד מילה טובה, לא 'אהובתי', לא 'נשמה שלי'. רוצים לתת לי צל"ש אבל אני מסרב. תחזירו לי את החיים שלי, את מה שהייתי לפני המלחמה!"

ר', אחד ממאות המילואימניקים שנפגעו מהלם קרב במלחמת לבנון השנייה, מדבר על הצלקות שלא רואים

לנו לכבוש יעד, וכבשנו אותו עם פצוצים, ואו לסתם, ואו יעד מעט לכבוש – ויעד פעם פצוצים, ואתה לא מבין – מה הקטע הזה?

”אמר יודע שתאונות של אש כוחותינו קורות בכל מלחמה, אבל אתה לא יכול להבין אף עם כל השכלנו – לזכות של היום אתה לא יודע איפה החום שלך נמצא. יש מחשבים, יש לוויינים, יש מול”ש שחוזמים את המעגלי לא יוצא לו מהראש דע קשעני. במחשבים וזכים לתת לי צל”ש, אבל אני מסרב לקבל אותו. אני לא חושב שמגיע לי צל”ש, אני שונא את המערכת הבנאית, את המורנית, לא על הפצצות הפיזיות – רק על הנפשות הלכניות מלמולאים יחסיים, שחורירו אותי חיובי.”

אין דרך לדעת כמה נפגעו

הסיכוי העיקרי להחלים מפוסט־טראומה הוא אבחון מוקדם, ולפחות בתחום הזה היה צה"ל מוכן למלחמה של קיץ 2006. אם במלחמת לבנון הראשונה זמן ההגעה הממוצע של חלומי קרבות לאבחון היה כשנתיים וחצי עד שלוש, בשנייה הגיע מספר גדול מאוד יחסית של חיילים תוך שבועות, לעתים אף ימים.

באגף השיקום של משרד הביטחון חל בשנים האחרונות שינוי תודעתי, אותו מוביל ראש האגף תא"ל (מיל') רוני מורנו. "האמריקאים התעוררו 20

<<<

שחולכים לפגוע בִּי. בשר אני לא אוכל, כי ה'רחתי' ריח של שריפה של חייל שנפצע לידי. אם אני מנסה להכניס בשר לפה אני מקיא אותו.

"פעם אהבתי לשחק עם התאומים שלי, לצלול, לשחות, ללמוד, אבל הפסקתי הכל. הפסקתי לחיות. אפילו לשבת בבית קפה אני לא מסוגל יותר. ההמולה, כל האנשים, מזוהר אותי לבית ההוא. עם ה־116' חי, שפתאום חיו אותנו וכלנו נפגעים. אני מתחיל להזיע ולדרוך, פחד שישעלו עליי."

“עזובת! את החברו שלי. דווקא היו לנו שונם רציני, אבל מה הפציעה הכל השתבש. אני קירבו, אבל לא סמולו הייתי להגיד אפילו מילה שום, לא 'אהובתי', לא 'נשמה שלי'! אני לא יכול לישון לבה, וא עברתי לגור עם אבא שלי. אני חושש שדורשה לה עשר שנים מהחיים. חורתי לעברו חששה תורשים, אבל רק כמה שעות כיום. אני יציי בבוקר, כי אני לא שותף בבליחות, אבל באוטובוס לעבודה אני מת מחשן סאירדם, כי אולי כיאו הולם, ואתעורר, בנפסתי, וכלם יראו!”

ר' מוכן לקבל את הפגיעה הפיזית הקשה שלו כחלק ממחיר המלחמה. הנפשית, הוא משוכנע, לא הייתה צריכה להיות עמוקה כל כך. "אני מרגיש שהמדינה זנחה אותנו, וזה אולי הקיץ קשה", אומר ר', "איתם שומע בקורות מטומטמים, מבין אפודים ריקים – ריקים!" המגיד' טורח עם מפה ותאוסה הם שמטמון ככביש הוא אוטוסטרוקד ובית הפך למנוח, ואומרים –

”

"לא מדבר עם אשתך,
 לא עונה לסלפונים,
 מנותק. הראש עושה
 דברים מטורפים. אני
 נוסע באוסו - מתחיל
 לבכות. ואני אדם
 אדיש, זורם לי קרח
 במקום דם, בחיים
 שלי לא בכיתי"

שפלו אותי בחוקיה. כדי באה והוציאה ית: חשבו שני שפרתי ואז חזרו כרד לבכות, ניסיתי לרד אבל לא היה לי אורית התחלתי להשתעל, ושבועות אחדים יר. גדרו אחי מחוץ לבניין, הגורו שלי היה חסום מחקעש של פגור שלטון, ואז איבדתי את ההכרח. "הרופא חתן" לא הגורו הכניס ציגור אני כבר לא זוכר שהיה, אולי אני פסחתי לשכוח, אבל אחר הצגנים שהיה שם סיפר שפנתה הוועדורית באמצע החתונה וניסיתי לרדבן אני זוכר את זה וכעשית קישורית "הבנתי מהי הרופא עושה, ואיבדתי לו עם הוד דרך הגג", הניתי לכתוב משור באוורית וצילתי את "אמא, אני אהוב אותך". ראיתי את עצמי נגמה הקניין של הרד, ליד, אגתנו עושים מילואים בידך 13 שנה, אמר שגדלו עשן ההדף יצא לי רד בלי חסו מהאף ומהפה. שכולם כבו עשן. אמר "מתת לך בריי".

ר' התעורר שלושה ימים לאחר מכן ברמב"ם, ואחרי שיבוע שוחרר לבינתו. בשבעת התורשים שחלפו אז הוא עובר סימולים בפציעה בריאות ובאוזניים, אבל הפגיעה הקשה ביותר היא בנפשו. "חיו לי התקפות בכי, עדיין יש, וגם חרדות, פחדים", הוא מספר בטון מנוטונו, "אני לא ישן, אז מעורר בבהלה, ומקבל כדורי שינה וגם הרגעה, כי אני עצבני, צועק על כל מי שמרעיד אותי".

"אני חסר סבלנות. קשה לי להתרכז. בשבתות אני בכלל לא יוצא מהמיטה. מסתגר בתוך עצמי. הפציעה הייתה בשבת, ואני כנראה משליך על זה ומפחד

כשלושה חורשים לאחר האירוע, הופכת ההפרעה הזמנית לפוסט-טראומה כרונית.

צבא ובמסגרת הביטחון מהסים לומר זאת מפור"ש, אבל מי שלחם בקבות הקשים ביולי ובאוגוסט ועדיין סובל מקשיים בתפקוד הנפש, נמצא כנראה שרת אחוזה. "קשטיטסי", והדקירות מהשטח שפ"ד שולח אותה, מדברת על 15:10 אחוז מהאנשים שנפ"ד וגו עזית או נפשת באירועים טראומטיים. המלחמה האחרונה סיפקה אירועים רבים כאלה, בראשם הקרב בגליל, בו נהרגו חיילים חיליים, והפצצה על כפר דובדב, שעלתה בחייהם של מילואוניקים, הקרב בבית צ'ליל ומי המלחמה האחרונים מסוק.

"ראיתי את עצמי נגמר"

116" חייל בתוך הבית", אומר ר', חוזר על המספר כמו אוטומט, "הייני 116 חייל. וזה אוטומט והתחיל לירות עלינו מכל הכיוונים". חיל' רגלו, ביקשנו בחשך וסיקור, וקיבלנו לבית יש שלחן גרוע, ואני עומד ורואה מהמרפסת פגיוס שלנו מתהילים להתקרב לבית. בתחלה זה מאה שטר שהם מתקנים, המשיש שטר, מתקנים, אתה חושב שאתם יתרחקו עכשיו, אבל הבא גופל פגיוס עשירים מטר ואז הם ירו עלינו.

"שני פגזים של עשן ורחן. אחד העיף אותי לתוך המטבח, והתחיל להבעיר אותה. הכל נשרף, ונפל עלי. אני צועק, שוכב מתחת להריסות, ואז מרגיש מישהו

פוסט־טראומטית – וכמוהו, בדרגות שונות של הפג
לחץ, רעד, מאות חילולים שלחמו במלחמת לבנון
השנייה, בעיקר אבני מילואים. סביבולוגים מדברים
על רוחה של התקופה עבור כלישם מילואות־מגויסים.
עד כה הגיעו לטיפול במערכת הביטחון כ־400 הפג
מילואים, כ־250 מהם מועדים כסובלים מהתפרצה.
נתון זה אולי כולל את חיילי הסדר שמשפטי לארועים
טראומטיים. במשטר הביטחון מערכים שמדובר בעוד
מאות נפגעים: ההייליים בשירות סירו, אלה שעדיין
לא פנו לסייע, ואלה שהתופעה אצלם עדיין לא
תהפכה.

ה"ה קרב", בלשון העם, הוא תופעה בלתי נפרדת מלחמיהם, ובשלה, הן שכבשו שלא כל הנמצאים בהן טו מוכרזות, מוקדם לקבוע האם המספרים הם חריגים. אבל כבר עכשיו ברור שהמוחזרים שנותרו בתחקירי הצ"ל נמצאים על שולחן ועדת יוג'רט השפיעו על המצב התנאי של האלחוזים, וגיבשו מילואים מדרגים על הולם מנמנעם ע"ה ציור החסר, הבלבול במכניהם ללבנון, הפקודות החסרות, אובדן הביטחון בפקידו העבר, ובסופו על התמודדות עם האלחוזי הקשה הנחוה, לא. ע"ה הולם הצלחתי לאחור לעבריה, אומר ה' ירכיש שגרה, ואנחנו ע"ה במלחמה.

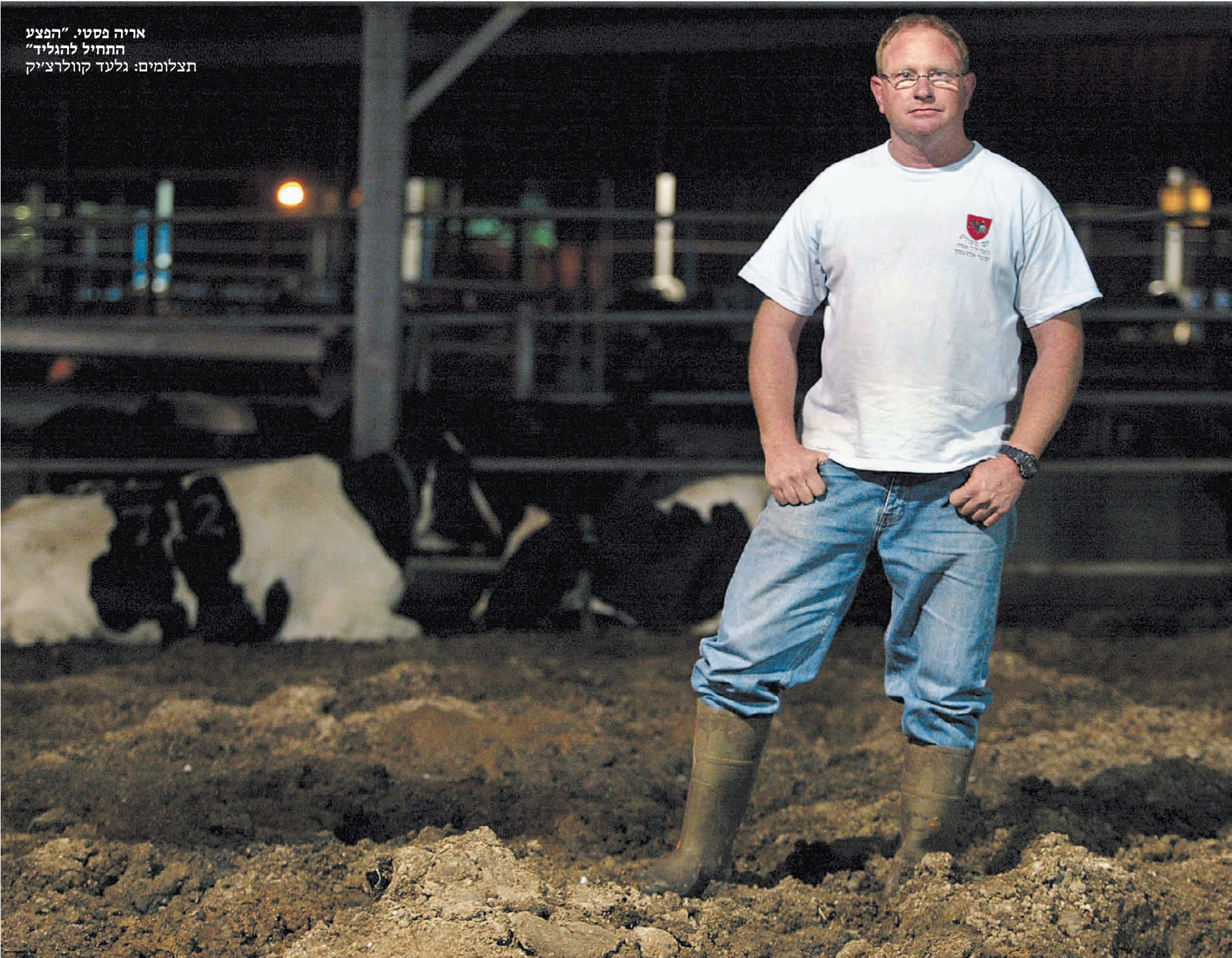
מראוינים לכתבה דיווחו על תופעות קשות כמו סיוטים, קשיי הירדמות, התקפי עצבנות, התקפי חרדה, אי־אונות ואף במקרים חריגים, הרטבה בלילה. לפי ההגדרות הרשמיות, אם הסימפטומים לא נעלמים

”

יש הטוענים שהלחץ
הנפשי של המלחמה
גורם לתופעות כמו
המרד האחרון בגולני.
"את שורשי המרד
הזה", אומר גורם
במערך בריאות הנפש,
"צריך לחפש בקרב
בכינת ג'יבייל"

יש לי סיטוס, שחורר כל כמה לילות, שהחלימה מתחילתה ואני באיה בתי ספר בלבנון, אין לי ציוה, ואני רץ החוצה פע נעל אחת צבצבת ונעל פטורט אחת, מספר ח' "ברוקה" ובנסנס, בלילה, בלילה לא, בלילה בלילה מהפ. או הוראות. היה ברור שלא גניע ליעד בזמן, ושחוקן איקס עיניו על פמות מספר 2000, כשבכל מקום יש לך פתאום קיר חדש או בית שאתה לא יודע מהו. מתחשה נתנו איתנו לירות טילים על שתינו בו, בגלל מהפ לא מעורבת, והסיבה היחידה שזה לא קרה הייתה כי מישוה במקרה שזה שזה היתה שלנו. "יהי הוב ברדק, ואתה יודע שגם זה שמעליך לא יודע כלום. אתה הולך לאטור כננה בדיעה שאתה מוכן, ותתחשבה שאתה, אטני לא, מוכן כל אותה הורות אילי אני וזכר את עצמי, במקום ההתמנה לפיני, מבקש אטמי אותניים כדי לא לטמוע פצוץ טעדי יריה. מהרחה כשתחולתי אסיסטנס אני קושרתי בכללי, אבל כשהמצב נהיה גרוע והגעתי לטיפול נפשי, המט' פל שלי אמר לי, אתה לא וזכר שספרתי לי שלא היה פל פק", פל אצור ליתמה היה חסר".

ח', ונשפצו קיבור, סולימ PTSD – הפרעת

אריה פסטי, מנהל תחיל להגיד, עומד בבוץ בלילה. הוא לבוש חולצה לבנה עם לוגו של 'התחיל להגיד' ונעליים כהות. הוא עומד בבוץ בלילה, ויש לו חיוך קטן. ברקע רואים אורות עירוניים ומוטות ברזל.

הפסקתי להיות

(המשך מעמוד קודם)

שנה אחרי וייטנאם, אומר מורנו, "היום יש להם 60

אחוז מהלוחמים הלומי קרב. אנחנו כבר יודעים שאם קולטים פוסט־טראומה בשלושת החודשים הראשונים אחרי האירוע, אפשר לטפל בה יותר טוב. לא חייבנו שהם יבואו אלינו, הלבנו לחפש אותם".

המקרים הקשים ביותר נצפו כבר בששת: לוחם באוגרת המילואים המוכהרת של הצנחנים, שעבר קרב אחד עם נפגעים רבים, איכר עשתונות בקרב הבא ברשף. המפקדים איבנו שהוא במצב נפשי קשה, והוא פונה במטוס, בבית בגדה המזרחית, מיד אחרי שהת' פור העשן מפגיעת פגז, התברר שבנוסף לפצועים יש פגיע חלם שאיבד שליטה. לוחם ותיק שהגיע לפנות פצועים ראת מול עיניו חייל מיוחדת אחת נותר, למוות, התכנס בתוך עצמו ולא ניתן היה לתקשר איתו עד שחולץ.

על הקו הראשון בחורה לארץ חיכו קב"נים, וחלק חשבו מהטיפול הראשוני נעשה באותן שעות. נציגים של מחלקת בריאות הנפש בצה"ל עברו בין הפצועים בבתי החולים, מדי ערב, בניסיון לאתר סימפטומים

והיחידה שלחמה איתך היא הקבוצה הכי טובה. במק" ביל חילקנו סאלונים לברוך עוצמה של סימפטומים, ומי שיצא בעוצמה גבוהה התקשרנו אליו והצענו לפנות. היו כאלה שבאו מיד, אחרים בהמשך. אני יכול רק לקוות שאין כאלה שסגורים בבית ולא מסוגלים אפילו לפנות".

הצבא ומשרד הביטחון מספקים מגוון רחב של שיטות טיפול – פרטניות וקבוצתיות – ומסתמכים על המחקרים החדשים ביותר הקיימים לגבי פוסט־טראומה, בעיקר לאחר לחימה. משאבים רבים מופנים בחודשים האחרונים דווקא אל קבוצת הביניים, אלה ששבו מלבנון עם הפרעות קלות וזמניות, ויוכלו לחזור להילחם. "צריך לזכור שהמקצוע שלהם זה להילחם", אומר לוי, "והפוסט־טראומה היא חלק מה' לחימה. אירועי לחימה הם לעולם לא נורמליים, אבל צריך להתארגן לקראת הלחימה הבאה".

הוא אינו שש לתת תנאים לגבי אלה שהחלמה עבורם, אם תבוא, תהיה ארוכה מאוד. אבל עבור החיילים שהיו בששת התנונים בדרום, "לכל אחד מאיתנו יש סימפטומים אחרים, קשים, ואני חושב שיש שיפור", אומר אחד מפצועי הקרב ברבל, "אבל קשה לי מאוד לראות את הפלוגה שלי חוזרת לעשות מילואים".

הבעיה העיקרית היום היא שאין דרך לדעת כמה לוחמים שנפגעו לא הגיעו עדיין לטיפול. כמעט בלתי אפשרי לזהות אנשים שנשאים פגיעה נפשית אולם כלפי חוץ עדיין מתפקדים באופן רגיל, והפגיעה עשויה להתפרץ אצלם רק בשלבים מאוחרים, אפילו כעבור שנים.

בנוסף, המספרים הקיימים אינם כוללים חיילים

בסדרה, שמטופלים עליידי מחלקת בריאות הנפש, והמידע לגביהם חסוי. ההנחה היא שאנשי מילואים נמצאים בסיכון גבוה יותר לפוסט־טראומה מחיילים בסדרה, שנמצאים כל הזמן בסביבה קרבית, עוברים את החוויה הקשה יחד עם חבריהם, ולא חווים את הפער בין החיים באורחות לקרב. מנגד נשמעות טענות שתופעות כמו המרד בגולני לפני כשבועיים נגרמות בין היתר כתוצאה מלחצים נפשיים מהמלחמה שלא טופלו. "את שורשי המרד הזה", אומר גורם במערך בריאות הנפש, "צריך לחפש לא במתח בין ותיקים לצעירים – אלא בקרב בבינת ג'ביל".

"לא יכול לשחק עם הילדה"

"יומים חייכני, כל פעם אומרים שנכנסים, ואז לא, ושוב 'תכוננוג, נכנסים, 300 מחבלים בכפר', ושוב לא, חוזרים. הראש גורק לך מקצה לקצה, אבל יאללה, בסדר", ט', מטפל פאראירפוא בן 33, אב לילדה, הגיע למלחמה היישר מחופשה באירופה. בחודשים שחלפו מאז הוא מיפה שוב ושוב את אירועי הימים ההם, מנסה לשים אצבע על הרגע שבו נפגע. "נכנסים לכפר, חמש דקות הליכה מהגבול. כל הסיפור זה כניסה רועשת. יר, קורעים את הצורה של האוויר, הכל ברטוב. אף אחד לא הכין אותי למצב כזה. הייתי כבר בלבנון, לוחם, נכנסים בשקט ויוצאים, וזה היה ממש חזק. פיר צוצים ויריות, ממש ממש חזק. אבל הכל בסדר".

בהמשך הם יורים והורגים זקן לבנוני ("הייתה הוראה לירות בכל מה שזו"), נקלעים לירי חיובאללה, נאלצים להסתתר בבית בכפר בעת מטח ארטילריה, ויוצאים משם בחטות מיסוך עשן. הם מקבלים הוראה להמשיך לנקות את הכפר, ויחד עם אחד הקצינים הולך ט' לפוצץ רלת. הם מתיישבים על ארגז שזורק לידה ומתחילים להכין ציוד, כשמישהו צורח פתאום "מטען, אתם יושבים על מטען!"

אני מסתכל על הארגז, ורואה חוטים מסביב, ושנינו וורקים את עצמו משם מיד. מישהו היה אמור להפעיל את המטען הזה והייתי היום אמור להיות בחתיכות קטנות. אבל הוא לא הפעיל אותו, והכל בסדר".

הכל הפסיק להיות בסדר רק בבוקר, אחרי שחזרו לאכסניה בתל־זה, ט', בחור נמרץ וחבורות, לא רצה פתאום לדבר עם אף אחד, וניתק מגע. הוא הלך לישון, ולא הצליח להירדם. הוא לא אכל, והסתגר בתוך עצמו גם במקלט, אליו נכנסו כולם בגלל ההפגזות.

"ואז בשתיים בצהריים יש חדרשות", הוא מספר, "מסך ענק, אני בדיוק מולו, לא מדבר עם אף אחד, ואומרים שנהרגו שלושה חיילי מילואים. ואז פשוט צף לי הכל. הייתי בחדר עם עשרות אנשים, ואני רק, קורא לחבר, וברגע שאני לבד יוצא בכי מטורף, בכי בגלים, והגוף פשוט חווה את כל הקרב. סיפור לי, אני גם קצת זוכר, איך אני שומע את כל הקולות משם, ומגיב עם כל הגוף בהתאם למה שהראש רואה. רועה, וזו, כאילו יורים עלי. המפקדים שלי דאגו לבודד אותה, שלא ידאו, ושמרו עלי. אני עדיין הייתי באותה התקפה".

רופא פינא אותו למפקדה, אבל באצבע הדרך הלך התקף החרדה, וט' התחנן לחזור לפלוגה. "אמרתי להם 'חבר'ה ברח לי, לא נעים, איזה פריחות, אבל עובד אותי מקב", אני בסדר גמור". "הקב"ן הסכים להחזיר אותו. עם רדת הערב, כשניגש חבר לדבר איתו – הגיע התקף נוסף. 'בעוצמות פחות קשות, אבל בלי שליטה. אתה חש בושה, לא יכול להסתכל לחבר'ה בעיניים".

הוא נשלח הביתה, עם הפניה לבדיקות בבילינסון, סיפר לאשתו על "הפריחה", והלך לישון. "קמים בבוקר, אני מציץ מהחלון ורואה שריפה, סתם שריפה, מתחיל להשתולל, 'נפלה פה מרגמה', אני פותח את התיק, רואה מדים, אותו התקף כמו הקודם – עם הבכי והתנועות והכל". ט' הופנה לבית החולים גזה, ומשם ליחידה לבריאות הנפש בתל־השומר.

"שבו הבנאים עם עצמו", הוא מספר על מה שעבר עליו, "לא יכול לדבר עם אשתי אפילו, לא עונה לטלפונים, מנותק, לא יכול לשחק עם הילדה. הראש עושה רברים מטרופים. המטפלים אמרו לי לנתק כל מגע עם חרשות, אבל אני נוסע באוטו – מתחיל לבכות. ואני אום אדיש, וזום לי קרח במקום רם, בחיים שלי לא בכיתי: מסתכל על הילדה ובוכה, דברים מוזרים כאלה. יש לך הרבה רגשות אשם – אני בבית והם נלחמים, ואתה כל הזמן מנסה להבין למה לך זה קרה. הרי עוד 200 חב'רה עברו את אותו

”

"המטפל שלי אומר

לחזור למילואים, לסגור

את המעגל, אבל אני לא

יודע. המזל שלי זה שזה

התפרץ עכשיו. אני בטוח

שיש אנשים שהולכים

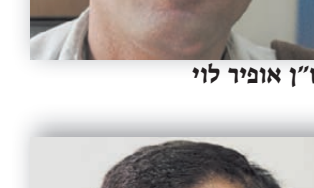
לחטוף את זה בהפתעה,

עוד 15 שנה"

הם התמקמו בתוך בית, בצד שפונה לכיוון ישראל, במטרה להגן על מחלקת הפיני והתאג"ד כדי שיוכלו לעשות את תפקידם. מתוך הבית ראו איך חיובאללה פוגע בכלים כבדים של צה"ל וניסו לסייע בחילוץ ההרוגים. בשש בערב נפגע גם הבית. "החייל ששכב לידי צעק 'ורים עלינו', אני מוזהא איזושהי כדור אש טס אלינו, ואז הכל מתפוצץ. אחרי כמה שניות הייתה עוד פגיעה, ושוב פיצוץ, אפור ואבק מסביב. כולם מכוסים אבק ומדממים, מתחילים לטפל בפצועים. אחרי עשר דקות מתברר שזה בכלל טנק שלנו שירה עלינו.

ד"ר אופיר לוי

ראש אגף השיקום, רוני מורנו

דבר מה קרה?"

בעזרת שיחות התחיל ט' להתאושש. היום רוב הסימפטומים מאחוריו, הוא מרגיש שאפשר להניח למה שקרה, ועבר ומסייע לחיילים אחרים שהוא פוגש במ' סגרת עבודתו ובונה על המילואים הבאים. "אם אוכל לחזור לסיור בלבנון? לא יודע. המטפל שלי אומר לחזור לסגור את המעגל, אבל אני לא יודע מה יקרה לי שם. אני חושב שהמזל שלי זה שזה התפרץ עכשיו. אני בטוח שיש אנשים הולכים לחטוף את זה בהפתעה, אולי עוד עשר, עוד 15 שנה".

"בלי ה'יחד' אתה מפורק"

אריה פסטי, קיבוצניק בן 43, אב לשלושה, התקעש בשנים האחרונות להמשיך לעשות מי' לזאים ביחידה שלו בחטיבת הצנחנים הצפונית. כשצו 8 התמהמהה, הוא התקשר מיוזמתו למג"ד וביקש לקחת על עצמו את ארגון מחלקת הפי' נוי. ביום הלחימה השני שלהם בלבנון הם קיבלו משימה: להגיע לקנטרה, מעל לסלוק, 12 ק"מ מהגבול, כדי לאטטח את הציה.

הם התמקמו בתוך בית, בצד שפונה לכיוון ישראל, במטרה להגן על מחלקת הפיני והתאג"ד כדי שיוכלו לעשות את תפקידם. מתוך הבית ראו איך חיובאללה פוגע בכלים כבדים של צה"ל וניסו לסייע בחילוץ ההרוגים. בשש בערב נפגע גם הבית. "החייל ששכב לידי צעק 'ורים עלינו', אני מוזהא איזושהי כדור אש טס אלינו, ואז הכל מתפוצץ. אחרי כמה שניות הייתה עוד פגיעה,

ושוב פיצוץ, אפור ואבק מסביב. כולם מכוסים אבק ומדממים, מתחילים לטפל בפצועים. אחרי עשר דקות מתברר שזה בכלל טנק שלנו שירה עלינו. "אני שומע בחוץ שמישהו מאצלו נהרג. החור' בש, שעמר וזיכה לפצועים מההיתקלות שראינו, חטף פגז בבטן, חבר אחר מהגדרו חטף פצצת עשן שהארטילריה הישראלית ירתה בצוואר, ונהרג במקום. אחרי רבע שעה כל זה הסתיים. כשהבנו שזה היה טנק שלנו האווירה הייתה קשה. מאוד קשה. אנשים היו בהלם לגמרי. היו כעשרה פצור' עים, חצי ממחלקת הפיני והתאג"ד פונו משם. אני נשארת בבית עם החובש ההרוג. לא הסכמתי שהוא יישאר לבד.

"הגיעו קצינים ממטע סמוך, פינינו אותו, ואני נשארת בשבת ליד האלונקה שלו. הייתי עצוב, עצוב מאוד. באותו לילה, כל מי שנשאר שם לא הצליח לעצום עין לשנייה. הייתה מלא ארטילריה מסביב, כל הזמן רעש, אתה לא יודע מי יורה על מי, רק מקווה שהסיטו הזה ייגמר. בשלב הזה זו כבר הרגשה של חוסר אונים, שאין לך שום שליטה במצב. ידענו שבשמונה בבוקר למחרת צריכה להיות מוכרות הפסקת אש. בשתי דקות לשמונה ירדו מטוסים על כפר סמוך, פיצוצים אדירים, ואחריהם רדמה. פתאום סוויץ', מישהו כיבה את הולדים".

מי שנשאר מהיחידה התחיל את הדרך חזרה לארץ, ובתוך ארבעה ימים, במקום להסתגר כל אחד בבתו, הם התחילו לדבר. "אנחנו חוזרים בהליכה, בלי החברים שלנו שנהרגו ובלי אלה שנפצעו", אומר פסטי, "זה פצע מאוד־מאוד קשה, והוא חייב איכשהו להיות מטופל. היחז, לא משנה אם זה מבט בעיניים או טפיחה על השכם, אם זה התביקות חם, אלה הדברים שמצליחים להחזיק אותך ונותנים לך את האנרגיה להמשיך לנוע. כי בלי זה אתה מפורק לגמרי".

"אז לא ראינו את זה כרמה ניתוחית, פשוט עשינו מה שהרגשנו, ופרץ החוצה. כל אחד רצה להבין איפה הוא עמד באותו רגע ביחס לפגז, מה הוא עשה, מאיזו זווית הוא ראה את הרברים ומה אחרים ראו. ככל שהרבינו לדבר על זה, זה יצר ונטילציה מאוד חיובית. רגע אחרי, הפצע התחיל להגליר".

לפסטי וליחידה שלו חיכו כבר בנקודת ההת' כנסות מטפלים, שעזרו לעכל את רצף האירועים הקשים. אף אחד מהם לא מיהר לחזור הביתה. "הבית זה לא המקום התומך ברגע כזה", הוא מסביר, "אף אחד לא יכול להבין מאיפה באתי בכלל. היינו צריכים להיות ביחד ולדבר. ודיברנו כל הזמן, מישהו ניגל את זה מאוד יפה. לא נתנו לאנשים ללכת הביתה בלי שהוציאו את מה שהיה

להם בפנים".

תוך חודש הגיעה המחלקה כולה, ביוזמה משותפת, אל היחידה לתגובות קרב, להתערבות ממוקדת בצורת מועד. במסגרת הצבאית, יש לציין, לא מתייחסים לשאלות על המלחמה, כמו מחרלי הלחימה או הרג מאש כוחותינו.

"הבנו שיש כאן יחידה שעברה אירועים קשים", אומר אופיר לוי, "והצענו להם להיפגש לשלושה מפגשים שתיכננו עבורם, לטיפול בסימפטומים. הדבר הראשון הוא לספר מה קרה, לבנות יחד סיפור משותף. ביורר של העובדות ומה שאחרים ראו יכול לעזור מאוד בתחושות של אשמה או של כעס, למשל. אין בקבוצה מקום לביקורת, יש קבלה. השלב השלישי הוא החזרה לתפקוד, ההתארגנות לקראת המילואים הבאים".

"כל אחד מאיתנו, בימה זו או אחרת, היה פגוע מהעניין", אומר פסטי. "לגבי עצמי אני יכול להגיד שלהתחיל להיות כאילו הכל רגיל זה היה כמו לבגוד במישהו, במשהו שנשאר שם. אבל גם מי שחשב שהוא כבר לגמרי בתוך השגרה בירך בסוף על ההורמנות לשבת עוד רגע, לקלף מעצמו את הפסאדה של איש העסקים, העורך דין או איש המחשבים, לאורור רגשות ולטפל במקומות שהוא לא נגע בהם. חורנו להיות חיילי מחלקת הפיני, גם בלי מדים".

"מסתכלים עליך כמו על שקרן"

שביעות הרצון שמשרדים אנשים שחוו תגור' בות קרב קלות יחסית ונפטרו מרוב הסימפטומים, אינה משותפת לנפגעים קשים יותר שהתראיינו לכתבה. אלה טוענים כי היחס אליהם במערך לא בכלל ובאגף השיקום בפרט אחרי המלחמה רק ההמרי את מצבם הנפשי.

א', בן 35, פונה מוירת הקרב בעייטא א־שעב בגלל תגובות של הלם קרב שהתפתחו מיד לאחר שפגעו פגזים מאש כוחותינו בבית בו שהה, והוטס יחד עם יתר הפצועים לבית החולים במטוס. "אני לא זוכר בדיוק מה קרה לי מיד אחרי הפגיעה של הפגזים", הוא מספר, "היה גם ניסיון להסתיי ממני, אבל בשלב מסוים מישהו פלט לידי, ואני המשכי את לבר. סיפרו לי שלקחת את המאגז והתחלתי לרקוד איתו וצעקתי 'חדל אש', ריקוד של עצב ושמוחה, מצב של צחוק ובכי, צחוק ובכי".

מאז הוא בקושי ישן בלילה, מגלה סימני עצבנות וחוסר סבלנות, סימפטומים מוכרים של פוסט־טראומה. "ניסיתי לחזור לעבודה", הוא אומר, "אבל כבר בשעות הראשונות הבנתי שזה לא יילך. מאז אני בבית, כבר שבוע חודשים. אני התינוק בבית. אשתי צריכה לטפל בי יותר מאשר בשלושת הילדים שלנו".

"הפקידים במשרד הביטחון לא יודעים איך להתמודד איתנו, ולכן הם לא מאמינים לאף אחד", הוא אומר, "שאלתי אותם למה לא הביורוקרטיה הזאת, למה אנחנו צריכים להתחנן לכל דבר שמי גיע לנו – טיפולים, החור של כסף – ואחד מהם לא התבייש להגיד לי, 'אם הייתה חסרה לך עין או רגל היינו מתייחסים אליך אחרת'. הם מענים את כולנו בגלל שלטענתם יש כמה כאלה שמנסים לרמות אותם. נראה לי שהם מנסים לייאש כמה שיותר פונים, מתוך הנחה שמי שיתייאש הוא לא מספיק סובל".

ר', פגוע הריאות המאובחן כפוסט טראומי ומיוצג עליידי עו"ד סבן, כבר שלח מכתב לשל הביטחון, ובו טען נגד ההפקדה, כרבינו, גם ח' שותף לתחושתו. "היחס במשרד הביטחון מחפיר", אומר ר', "עד שאתה לא מקבל אחוזי נכות, פניות ונפישות, לא מכירים בך. אף אחד לא מכסה ימים שנעדרתי מהעבודה לצורך טיפולים, ועוד מסתכלים עליך כל הזמן כמו על שקרן. אני אומר, שלחם אותנו להילחם תדעו גם לתת סיכוי לחזור לחיים שלי, למה שהייתי לפני המלחמה הזאת".

רוני מורנו, ראש האגף, מבטיח מצידו שהאגף אינו מתייחס לנפגעי פוסט־טראומה כאל שקר' נים, ופע זאת, לדבריו, "אם יש בעיה או טענה על יחס לא הוגן של גורמים במשרד היא תיבדק ות' טופל עד תום. בניגוד לשנים עברו אנחנו דווקא משנים מדיניות וקוראים לכל מי שמסתגר בבתים וחושש לקבל טיפול להגיע אלינו." ■